

Павленко І.В., к.ю.н, доцент кафедри публічного права ФСП НТУУ "КПІ".
АРЕШТ ТА ОБМЕЖЕННЯ ВОЛІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Система покарань у кримінальному законодавстві постійно змінюється разом із змінами в політичній, соціально-економічній ситуації в країні, розвитком права і культури, а також залежно від стану, структури і динаміки злочинності.

У порівнянні з КК України 1960р., чинний КК України 2001р. не визнає такі покарання як громадська догана та позбавлення батьківських прав.

Також, такі види покарань, як заслання і висилка були скасовані в Україні Законом від 6 березня 1992 р., а смертна кара – Законом від 22 лютого 2000 р.

Новими видами покарань, які не були відомі КК 1960 р., є громадські роботи, службові обмеження для військовослужбовців, **арешт і обмеження волі**.

Перелік покарань у кримінальному кодексі є ієрархічним по мірі тяжкості покарань. Відповідно до статі 51 КК України ми чітко бачимо що покарання йдуть у ланцюговому порядку - від найбільш м'якого до найвищої міри покарання. [1]

Штраф є найбільш м'яким покаранням, адже це просто грошове стягнення, яке полягає у стягненні із засудженого в дохід держави певної суми грошей, а довічне позбавлення волі це вид кримінального покарання, який полягає у позбавленні волі особи на строк від набрання вироком суду законної сили до смерті засудженого. [2]

Покарання, що є предметом нашої доповіді відносяться до основних видів покарань, а саме це - арешт та обмеження волі.

Отже, покарання у виді арешту (ст. 60 КК України) полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції в арештному домі за місцем засудження і встановлюється на строк від 1 до 6 місяців

Відповідно до правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, особи, засуджені до арешту, тимчасово, до створення арештних домів, відбувають покарання в слідчих ізоляторах за місцем засудження. (військовослужбовець відбуває покарання у вигляді арешту на гауптвахті).

За своєю правовою природою арешт є різновидом позбавлення волі на короткий строк, що полягає у триманні засудженого в умовах ізоляції від суспільства: відповідно до Глави 12 КВК України на засуджених до арешту поширюються права, обов'язки, заборони і обмеження, встановлені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі. Але умови відбування цього виду покарання певною мірою є більш суворими, адже засудженим до арешту, на відміну від засуджених до позбавлення волі, *забороняється*: придбання продуктів харчування і предметів першої потреби; побачення з родичами, одержання грошових переказів. Крім того, засудженим до арешту надається прогулянка тривалістю лише до однієї години (неповнолітнім – до двох годин), що наближує режим їх тримання до режиму тримання у виправній колонії. На засуджених до арешту поширюються обмеження, встановлені кримінально-виконавчим законодавством для осіб, які відбувають покарання у виді позбавлення волі.

Покарання у виді обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. Обмеження волі встановлюється на строк від 1 до 5 років. [3]

Під обмеженням волі (ст. 61 КК) є покарання, що чинить подвійний вплив на засудженого і його змістом є:

- а) тримання засудженого в кримінально-виконавчій установі відкритого типу;
- б) обов'язкове залучення засудженого до праці. Засуджені до обмеження волі залучаються до праці, як правило, на виробництві виправних центрів. [4]

Відповідно до встановленого законом (ст. 59 КВК) режиму відбування цього виду покарання засуджені до обмеження волі мають право, зокрема: носити цивільний одяг, мати при собі гроші, відправляти листи, одержувати короткострокові побачення без обмежень.

Особам забороняється: доставляти і зберігати на території, де вони проживають, предмети вилучені з цивільного обороту [2]. Зважаючи на викладене, кримінально-виконавча регламентація порядку та правообмежень щодо осіб, які відбувають покарання у вигляді арешту та обмеження волі вступає в пряму конфронтацію з ієрархією місця цих видів покарання у системі покарань, передбачених ст. 51 КК України. Йдеться про те, що кримінальний закон розглядає арешт як більш м'яке покарання, ніж обмеження волі, а кримінально-виконавчий закон – навпаки.

Аналіз норм КВК України дозволяє прийти до таких висновків:

- під час арешту злочинець є ізольованим від суспільства, а це доволі важливий психологічний фактор;

- засудженим до арешту забороняється купувати продукти харчування та речі першої необхідності;

- під час відбування покарання арешту, злочинець не має права бачитись з рідними;

- злочинцю дозволені прогулянки терміном лише на 1 годину, а отже більше часу присвячуватиме каятті у вчиненому правопорушенні і тим самим мінімілізує шанс повторення злочину;

- коли особа відбуває покарання у вигляді арешту, вона не може користуватись грішми, носити цивільний одяг, тим самим вона стає асоціальною.

Все викладене, дозволяє зробити висновок про те, що законодавець в ст. 51 КК України, розміщуючи в порядку арешту та обмеження волі, відповідно як 8 і 9, керувався, насамперед, строками. Разом з цим, така логіка законодавця не знайшла своє відображення в КВК України, адже встановлені право обмеження і порядок відбування покарань у вигляді арешту та обмеження волі свідчить саме про те, що останній вид покарання є більш м'яким

Висновок: законодавець у ст.51 КК України чітко розташував покарання у ієрархічному ланцюгу – покарання у виді арешту та обмеження волі розташовані відповідно до терміну, на який вони ізолюються від суспільства. Арешт - м'якіша міра покарання через те що позбавлення волі на термін 1-6 місяців а обмеження волі терміном від 1 до 5 років. Але відповідно до КВК у осіб, які засуджені до арешту значно менш прав та значно більше обов'язків, ніж у осіб які несуть покарання у вигляді обмеження волі. Тому я вважаю, що доречніше спиратися не лише на терміни, а й на всю сутність санкції, і саме через це арешт можна вважати жорсткішим видом покарання

Тому зважаючи на те, що обмеження прав злочинця та накладання на нього значних обов'язків, які він мусить виконувати беззаперечно, значно жорсткіше впливає на відбування покарання, ніж термін який дана особа проведе у місцях обмеження волі або ізоляції від суспільства. Порядок відбування покарання у вигляді арешту є більш жорсткішим, ніж обмеження волі, а це є свідченням суперечності норм КК України та КВК України. Тому, все вищевикладене дозволяє прийти до висновку, що доречніше було, якби до статті 51 КВК України було внесено зміни, а саме - пом'якшення покарання у вигляді арешту, а конкретніше:

- дозволити бачитись з рідним

- впровадити щоденні прогулянки терміном на 2 години, внаслідок чого злочинець буде менше часу проводити в замкненому просторі, і тим самим даний вид покарання буде своєю м'якістю відповідати місцю у системі покарань, встановлених в ст. 51 КК України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України / 2001р. Зі змінами та допов. Станом на 12 верес. 2014 року - Паливода А.В., 2014

2. Кримінально-виконавчий кодекс України / 2003р. Зі змінами та допов. Станом на 05. лют. 2015року.

3. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України. Загальна частина: навч. Посібник / М.І.Мельник, М.І.Хавронюк, 2010.- ст.60

4. Берзін П. С. Злочинні наслідки: поняття, основні різновиди, кримінально-правове значення / П. С. Берзін ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К.: Дакор, 2009. - 239 с.